

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВЕДЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ У ПТАХІВНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Гаврик Олеся Юріївна,

к.е.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Слободянюк Оксана Іванівна

к.біол.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Введення./Introductions. Виникнення серед широкого кола зацікавлених осіб стурбованості результатами і наслідками екологічної діяльності економічних суб'єктів зумовило необхідність формування масиву екологічної інформації та стало основою для виникнення і розвитку екологічного обліку.

Перш за все слід зазначити, що ані в західній, ані у вітчизняній науці і практиці немає єдності думок щодо сутнісних характеристик екологічного обліку, які дозволяють сформулювати його адекватне визначення.

У 1992 році на конференції Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища і розвитку (зустріч «Планета Земля» на вищому рівні в Ріо-де-Жанейро) була запропонована концепція екологічного обліку як інструменту *нововведення* послідовної політики у сфері сталого розвитку [1].

У Рекомендації «Про екологічний облік як інструмент сталого розвитку» Парламентської асамблеї Ради Європи (2004) екологічний облік представлений як система, яка може використовуватися для виявлення, організації, регулювання та подання даних та інформації про стан навколишнього середовища в натуральних і вартісних показниках.

Мета роботи./Aim. Метою дослідження є розробка авторського бачення, щодо трактування поняття «екологічний облік» на основі узагальнення розробок по даній проблематиці науковців.

Матеріали і методи./Materials and methods. У процесі дослідження

використовувались загальнонаукові методи аналізу і синтезу для поєднання в єдиному процесі різних складових економічних явищ. Застосовувались методи індукції та дедукції, для визначення стану обліку у досліджуваній галузі використовувався метод спостереження.

Результати і обговорення./Results and discussion. У понятті екологічного обліку І.В. Замула об'єднує інформаційну функцію і екологічне управління, що зазвичай асоціюється з урахуванням природних ресурсів, яке у свою чергу визначається як збір і аналітичне підсумовування відомостей про кількість і якість наявних природних ресурсів для організації їх раціонального використання, планування господарської і природоохоронної діяльності, прогнозування тенденцій розвитку галузей природокористування та змін навколишнього середовища в поточний період і в перспективі [2]. Лега О.В., Яловега Л.В., Прийдак Т.Б. визначають екологічний облік як систему обліку природоохоронної діяльності [3].

У наведених визначеннях екологічного обліку простежується загальний підхід до того, що його об'єкт насамперед представлений природоохоронною діяльністю, а це не зовсім точно, оскільки охорона природи не є функцією підприємств. Стосовно цих економічних суб'єктів більш доцільно використовувати поняття екологічної діяльності. Крім того, поняття екологічного обліку засноване на законодавчо закріпленому визначенні бухгалтерського обліку з відображенням специфіки об'єктів.

Огляд дефініцій екологічного обліку дозволяє уявити уточнене його визначення. Екологічний облік – формування документованої систематизованої інформації про екологічну діяльність економічного суб'єкта відповідно до вимог до облікової інформації та складання на її основі екологічної звітності. При цьому екологічна звітність – це звітність про види екологічних активів, доходів і витрат, джерела фінансування екологічної діяльності економічного суб'єкта, а також про його антропогенний вплив на навколишнє середовище (технічний, хіміко-біологічний, фізичний).

Пропонуємо виділяти в складі об'єктів екологічного обліку дві групи:

установок та пристроїв і які запобігають зміни клімату; знешкодження шкідливих речовин з газів, що відходять від технологічних агрегатів і з вентиляційного повітря перед викидом в атмосферу, автоматичних систем контролю забруднення атмосферного повітря, установок з виробництва електроенергії на базі альтернативних джерел (вітрової і сонячної енергії, біогазу, термальних вод та ін.); водоохоронні та інші споруди для збору та очищення стічних вод; будівництво установок для знешкодження, компостування, переробки відходів виробництва і споживання; будівництво протиерозійних гідротехнічних, протизсувних, протилавинних, протиобвальних, включаючи берегові, споруд; терасування крутих схилів, рекультивація земель, обладнання контролю забруднення ґрунту і підземних вод та ін.; заходи щодо захисту і реабілітації земель, поверхневих і підземних вод; зведення об'єктів, спрямованих на захист навколишнього середовища від шумового, вібраційного та інших видів фізичного впливу (екрани, щити, перегородки, насипи, огорожі); заходи щодо забезпечення радіаційної безпеки навколишнього середовища, спрямовані на скорочення або запобігання впливу радіоактивних речовин на навколишнє середовище, реабілітацію забруднених територій, високорадіоактивних відходів та ін.; проектно-вишукувальні та дослідно-конструкторські роботи зі створення природоохоронного устаткування, установок, споруд, підприємств і об'єктів, прогресивної природоохоронної технології, засобів захисту природних об'єктів від негативних антропогенних впливів на навколишнє середовище.

Фінансові екологічні витрати, в результаті яких змінюються розмір та склад власного капіталу організації (наприклад, в разі цільового фінансування, наданого державними органами, юридичними і фізичними особами), позикових коштів (надходження від випуску облігацій, погашення позикових коштів, отриманих на фінансування екологічної діяльності тощо).

Власні джерела фінансування екологічної діяльності можуть складатися: з резервів, утворених за рахунок нерозподіленого прибутку; з додаткового капіталу, сформованого в процесі переоцінки використовуваних в екологічній

діяльності необоротних активів; з державної допомоги, що надається організаціям на екологічну діяльність [3].

Позикові джерела фінансування екологічної діяльності можуть складатися: з кредитів і позик, залучених для фінансування екологічної діяльності; з позикових коштів, залучених шляхом видачі векселів, випуску та продажу облігацій, отримання відстрочок і розстрочок оплати від постачальників тощо.

Антропогенні фактори, як об'єкти екологічного обліку слід розрізняти залежно від способів визначення їх впливу на екологію відповідно до виду економічної діяльності організації: фактори технічного впливу на екологію; фактори хіміко-біологічного впливу на екологію; фактори фізичного впливу на екологію: термічні, механічні, акустичні, електричні, ядерні та радіаційні, макрокінетичні та ін.

Вважаємо, що запропоноване групування об'єктів екологічного обліку достатньо цілісно представляє їх основні види, може багато в чому сприяти вирішенню організаційних і методичних питань, а також достовірному визначенню не тільки результативності, а й ефективності екологічної діяльності організації.

Важливе наукове і прикладне значення має дослідження взаємозв'язків видів обліку. Різні автори порівнюють екологічний облік з бухгалтерським, управлінським, податковим, але використовують для цього різні ознаки порівняння і доходять різних висновків. Проведемо огляд найбільш відомих підходів до такого порівняння.

Завдання екологічного обліку – збір і реєстрація відомостей для оцінки екологічних факторів і складання бухгалтерської звітності. Користувачі цієї інформації діляться на зовнішніх (інвестори, податкові органи, органи державної влади ін.) і внутрішніх (власники і т.д.). У фінансовому ж обліку це в основному зовнішні користувачі (податкові інспекції, кредитні установи, постачальники, покупці, інвестори та ін., в управлінському, як правило, внутрішні – управлінський персонал організації тощо.

об'єкти бухгалтерського обліку, пов'язані з екологічною діяльністю; об'єкти - антропогенні екологічні фактори.

У свою чергу, об'єкти бухгалтерського обліку, пов'язані з екологічною діяльністю, можна розділяти на групи, що відображають традиційне уявлення про двоїстий характер наданої інформації про об'єкти бухгалтерського обліку.

До активів, пов'язаних з екологічною діяльністю, належать необоротні активи та оборотні активи. Доходи від екологічної діяльності можуть являти собою доходи від продажу енергії, відходів, надання в користування основних засобів екологічного призначення, надання послуг лабораторій тощо.

Під фактами екологічного життя слід розуміти угоди, події, операції, здатні вплинути на стан екологічних активів, екологічні доходи і витрати, джерела фінансування екологічної діяльності, а також антропогенний вплив на навколишнє середовище.

Поточні екологічні витрати включають в себе пов'язані з екологічною діяльністю: утримання та експлуатацію об'єктів основних засобів, їх ремонт; сировину, матеріали, паливо і електроенергію, що використовуються при експлуатації об'єктів; утримання персоналу, що обслуговує об'єкти; рентні платежі, платежі по страхуванню споруд і обладнання; збір, зберігання (захоронення) і переробку (знешкодження), знищення, розміщення відходів виробництва і споживання власними силами; організацію самостійного контролю шкідливого впливу на навколишнє середовище і моніторингові заходи, науково-технічні дослідження, управління екологічними організаціями; поточні заходи щодо збереження та відновлення якості навколишнього середовища, порушеного в результаті господарської діяльності; обов'язкове страхування цивільної відповідальності організації, що експлуатує небезпечний виробничий об'єкт; плату за негативний вплив на навколишнє середовище; інші поточні заходи щодо зниження шкідливого впливу на навколишнє середовище і запобігання зміні клімату.

Капітальні екологічні витрати включають в себе: будівництво споруд, які охороняють атмосферне повітря від забруднення газо-пилувловлюючих

Особливістю екологічного обліку є його звітність - екологічні декларації. Терміни складання екологічної, фінансової та податкової звітності - місяць, квартал, рік; управлінської - зміна, день, тиждень, місяць [4].

Ступінь надійності екологічного обліку поряд з фінансовим і податковим повинна бути високою і документально підтвердженою, лише в управлінському обліку допустимі приблизні оцінки. Екологічний, фінансовий і податковий облік повинен проводитися відповідно до нормативно-правових документів уряду і органів, що регулюють ці види обліку, а за порушення законодавства передбачена певна відповідальність.

Поділяючи думку вчених про взаємозв'язок екологічного обліку з бухгалтерським, фінансовим, управлінським, відзначимо, що: порівняння екологічного обліку з податковим є зайвим, оскільки на погляд авторів, його не можна вважати окремим видом обліку; для управління екологічною діяльністю значення мають не тільки економічні, а й екологічні характеристики, що враховуються [5]. При цьому недостатньо прийомів і способів бухгалтерського обліку, частина екологічної інформації формується в процесі статистичного обліку із застосуванням його методів.

Висновки./Conclusions. Вважаємо, що для формування об'єктивної думки про місце екологічного обліку в єдиній системі видів обліку доцільною є порівняльна характеристика, яка відрізняється від відомих зіставленням екологічного обліку зі статистичним і оперативним, а також використанням таких ознак: принципи, функції, предмет, об'єкти, суб'єкти, методи, вимірювачі.

Розвиток теорії і практики екологічного обліку зумовив виникнення соціального обліку, в процесі якого формується інформація про економічну, соціальну та екологічну результативність економічних суб'єктів. У зв'язку з цим екологічний облік можна вести як окремо, так і в системі соціального обліку.

Наведені обґрунтування дозволяють визначити позицію авторів щодо місця екологічного обліку в системі видів обліку. Екологічний облік є частиною традиційної облікової системи економічного суб'єкта, що включає оперативний, бухгалтерський, статистичний облік, а також є одним із блоків, що формують

основи соціального обліку.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Рио-де-Жанейрская декларация ООН по окружающей среде и развитию 1992 г. URL: <http://www.un.org/ru>.
2. Замула І.В., Шигун М.М. Аналітична модель бухгалтерського обліку екологічної діяльності. Вісник національного університету “Львівська політехніка”. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. Відп. ред. д.е.н., проф. Кузьмін О.Є. 2015. № 647. С. 337-343.
3. Лега О.В., Яловега Л.В., Прийдак Т.Б. Екологічний податок: особливості обліку і оподаткування у контексті нормативно-правових змін. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2017. Вип. 185. С. 231-242.
4. Шмигель О. Є. Екологічний облік як інструмент управління природоохоронною діяльністю підприємства. Інноваційна економіка. 2018. № 5-6. С. 117-125.
5. Вороновська О. Сутність і розвиток екологічного обліку. Галицький економічний вісник. 2017. № 2 (31). С. 195–200.